



# *Az első világháború és a görögkatolikus egyház*

*Egyháztörténeti konferencia*



**II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**  
Beregszász  
2015. november 26.

# PROGRAM



Száz éve zajlott az első világháború...

A konferencia célja, hogy egyháztörténeti szempontból vizsgálja a Nagy Háborút és annak hatásait, különösen a Kárpátok vidékén élő görögkatolikusok, s az egykor a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegyéhez tartozó magyar anyanyelvű görögkatolikusok szemszögéből.

## PROGRAM

### 9. 30. Köszöntők:

**Demkó Ferenc, esperes,** Beregszászi Magyar Esperesi Kerület

**Dr. Orosz Ildikó, elnök,** II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

**Szalipszki Endre, főkonzul,** Magyarország Beregszászi Konzulátusa

### I. szekció

**Levezető elnök: Molnár Ferenc,** főiskolai tanár

Lehoczky Tivadar Intézet

10.00 **Dr. Vető Miklós, filozófus**

*Filozófiai gondolatok a háborúról*

10.30 **Dr. Klestenitz Tibor, történész**

*A Nagy Háború a görögkatolikus sajtóban*

10.50 **Dr. Csapó Csaba, történész**

*„Az első világháborús Magyarország: politika, társadalom, nemzetiség”*

11.10 **Dr. Jankáné prof. dr. Puskás Bernadett, művészettörténész**

*XX. század eleji püspökportrék a nyíregyházi Görögkatolikus Egyházművészeti Gyűjteményben*

11.30 **Dr. Janka György, egyháztörténész**

*A hajdúdorogi püspökség 1914-ben*

11.50 **Kérdések, hozzászólások**

12.00 **Kávészünet**

# PROGRAM



## II. szekció

**Levezető elnök: Marosi István, főiskolai lelkész**

GörögKör - II. RFKMF Főiskolai Lelkészség

**12.20 Papp András, székesegyházi parókus**

*Papp Antal, az I. világháború idejének munkácsi püspöke, kiutasítása után miskolci apostoli kormányzó*

**12.40 Suslik Ádám, abszolvált PhD-hallgató**

*Egyház és államhatalom. Rendőri túlkapás vagy szigorított eljárás?*

**13.00 Dr. Stencinger Norbert, történész**

*„... a mi katonáink jámborak és istenfélők, még azok is megtanulnak ott újra imádkozni, akik már elfelejtettek.” (Bjelik Imre) — A katonák lelki életének gondozása, a tábori lelkészek szolgálata a Nagy Háborúban*

**13.20 Braun László, főiskolai tanár**

*Az orosz betörés közvetlen hatása a lakosságra és a görögkatolikus papságra*

**13.40 Bendász Dániel, egyháztörténész, gör. kat. áldozópap**

*A görögkatolikus egyház helyzete az első világháború éveiben a mai Kárpátalja területén — kapcsolat a magyar társadalommal*

**14.00 Kovács Eleonóra, tanársegéd, doktorandusz**

*Egyházi iskolák működésére vonatkozó jegyzőkönyvek 1914-ből*

**14.20 Szkoropádszky Péter, doktorandusz, gör. kat. áldozópap**

*„A béke után...” — A Munkácsi Egyházmegye útkeresése az I. világháborút követően*

**14.40 ThLic. Pallai Béla, doktorandusz, gör. kat. áldozópap**

*Az I. világháború következményei a romániai magyar görögkatolikusok szemszögéből*

**15.00 Kérdések, hozzászólások**

**15.20 Zárszó**

**Dr. Szolánszki Ágoston, teológiai tanár, Boldog Romzsa Tódor**  
Teológiai Akadémia

**Szamborovszkyné Dr. Nagy Ibolya, igazgató, Apáczai Csere János**  
Könyvtár, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

**15.30 Fogadás**

**Dr. Vető Miklós, filozófus**

Párizs, Magyar Tudományos Akadémia kültagja, Francia Katolikus Akadémia tagja, Po-

itiersi Egyetem emeritus egyetemi tanára, Ausztráliai Katolikus Egyetem tiszteletbeli professzora, Pázmány Péter Katolikus Egyetem díszdoktora



## ***Filozófiai gondolatok a háborúról***

A háború nem az egyének, hanem az államok közötti reláció. Nem az egyének, sőt nem is az állampolgárok, hanem a katonák vívják.

Ez a legszörnyűbb realitás, és mint olyan, csak kivételes esetekben elfogadható, kizárólag mint szükséges rossz.

A háborúnak igazságosnak kell lennie. Akkor igazságos, amikor (1.) nincs más mód az állam alapvető érdekeinek a megvédésére, (2.) amikor az igazságtalanság, a károk és a veszélyek, amelyekkel szembefordul, legalább olyan mértékűek, mint az ellenük fordított áldozatok, s (3.) amikor várható a siker.

Továbbá az igazságos háborúhoz tartozik a hadijog, amely szigorúan szabályozza a hadviseléssel járó erőszakot.

Az igazságos háború tradicionális fogalmát a mai katolikus gondolkodás kritikusan kezeli, ugyanakkor azonban nemigen képes elfogadható alternatívát javasolni.

**Dr. Jankáné**

**prof. dr. Puskás Bernadett,**

*művészettörténész*

Nyíregyháza, Nyíregyházi Főiskola



## ***XX. század eleji püspökportrék a nyíregyházi Görögkatolikus Egyházművészeti Gyűjteményben***

A nyíregyházi gyűjtemény elsősorban görög katolikus templomokból származó, mára használatból kikerült liturgikus tárgyak és ikonok, ikonosztáztöredékek megmentésére, őrzésére és feldolgozására került megalapításra 1983-ban.

A szakrális művészet tárgyai mellett azonban elsősorban egyéni hagyatékozás útján bekerült világi műfajú képeket is őriznek itt.

Ezek közé tartozik néhány püspöki portré, amelyek között a legkorábbi XVIII. századi, a többi azonban a XIX-XX. század fordulóján, vagy azután készült.

Ezen portrék bemutatása kapcsán kitérünk a XX. század elején felmerült művészeti kérdésekre és egyházművészeti feladatokra.

**Dr. Klestenitz Tibor**

*történész*

Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézet



## ***A Nagy Háború a görögkatolikus sajtóban***

Az első világháború, a 20. századi tömegtársadalmak minden tagját megmozgató totális konfliktus számos új feladatot jelentett a sajtó számára.

A közönség hírekkel való ellátása mellett egyebek mellett részt kellett vennie a harci morál fenntartásában, vagyis a propagandában, fel kellett lépnie az álhírek terjedésével szemben, segítenie kellett a társadalom összetartását – miközben működését cenzúra alá helyezték, és a közösség egységét idővel egyre jobban veszélyeztették a megpróbáltatások.

Az előadásban azt vizsgálom, hogy az Ungváron megjelenő hetilap, a Görög Katolikus Szemle hogyan felelt meg a kihívásoknak.

**Dr. Csapó Csaba**

történész

Budapest, Eötvös Lóránd Tudományegyetem



## ***„Az első világháborús Magyarország: politika, társadalom, nemzetiség”***

A történeti szakirodalom az 1890-1918 közötti időszakot némileg sommásan a „dualizmus válságperiódusa” címmel illeti.

Arról azonban már megoszlanak a vélemények, hogy az első világháború milyen hatást gyakorolt a birodalom sorsára, ebben mi volt Magyarország, vagy éppen egy-egy meghatározó politikus szerepe.

Előadásomban többek között arra keresem a választ, lehetett-e érdemi hatása Tisza István nemzetiségekkel szembeni „nyitási” politikájának, reális lehetőség volt-e IV. Károly különutas békevágya, mi volt az oka a társadalom háborút támogató, majd egyre radikálisabban háborúellenes magatartásának.



**Dr. Janka György**

egyháztörténész

Nyíregyháza, Szent Atanáz

Görögkatolikus Hittudományi

Főiskola



## ***A hajdúdorogi püspökség 1914-ben***

A hajdúdorogi egyházmegyét Szent X. Piusz pápa 1912-ben alapította meg.

Az első püspök Miklósy István 1913-ban a püspökség székhelyét ideiglenesen Debrecenbe helyezte el.

A készülődő világháború patanásig feszült légkörében 1914. januárjában már előkészületek történtek az új püspök és egyházmegyéje ellen. 1914. február 23-án robbant a bomba: 3 halott, 7 súlyos, 26 könnyebb sérült és 300 000. koronás kár keletkezett.

A püspök megmenekült és a két nappal későbbi temetés országos összefogást és együttérzést teremtett, 30 000 lakos kísérte az elhunytakat végső útjukra.

A főpásztor Nyíregyházára költözött át az aulával együtt.

A robbanás áldozatait a világháború első hősi halottjaiként tekintették a kortársak.



## Papp András

*székesegyházi parókus*

Miskolc, Miskolci Görögkatolikus

Egyházmegye

Papp Antal püspök családtagja



## ***Papp Antal, az I. világháború idejének munkácsi püspöke, kiutasítása után miskolci apostoli kormányzó***

Papp Antal (1867. november 17. Nagyálló — 1945. december 24. Miskolc) papcsaládban született, a 11 testvér közül a legidősebb.

Ungváron érettségizik (1885), teológiai tanulmányait Budapesten végzi, Firczák Gyula püspök szenteli pappá 1893. december 24-én. Püspöki titkár, irodagigatató, majd püspöki helynök lesz.

Főpásztorra kérésére segédpüspöki kinevezést kap utódlási joggal (X. Pius, 1912. április 3.). Püspökszentelését a székesegyházban Drohobeczky Gyula kőrösi püspök végzi 1912. október 14-én. A megyéspüspököt köszöntő újságcikkek mind azt hangoztatják, hogy nagyon nehéz helyzetben kell helytállnia.

Kárpátalja területe Papp Antal püspöksége idején történelmi átjáróház volt. Nehézség a naptáregyesítés, a skizmatikus mozgalom, a betűreform, a papság elleni feljelentések sora.

Papp Antal lemond a püspöki székről (1924. július 4.), XI. Pius ezt elfogadva egyben küzikei címzetes érsekké nevezi ki.

1925. szeptember 11-én a csehszlovák hatóságok az országból kiutasítják. Átveszi a trianoni határok miatt az Eperjesi és a Munkácsi Egyházmegyéék Magyarországon maradt egyházközségeiből alakított Apostoli Exarchátus vezetését, felruházva a megyéspüspököket megillető jogokkal és kiváltságokkal. A kormányzó-ság központja Miskolc.

Itt lakott, dolgozott és halt meg karácsony szentestéjén. Máriapócs bazilikájának kriptájában nyugszik.

**Suslik Ádám**

*abszolvált PhD-hallgató*

Budapest, Károlyi Gáspár

Református Egyetem



## ***Egyház és államhatalom. Rendőri túlkapás vagy szigorított eljárás?***

Az első világháború alatt az Osztrák–Magyar Monarchia területén a rendvédelmi feladatok ellátásáért a csendőrség felelt. Bár 1914 augusztusában és a 1918-as év egészében feladataik végrehajtásához karhatalmat is rendeltek mellé, előbb a népfőlkelők, majd a hátszországba irányított ezredek alakulataiból.

Az északkelet-magyarországi vármegyék helyzete a kezdeti időszakban nehéznek bizonyult a frontvonal közelsége és többségben lévő nemzeti kisebbségekkel szemben táplált félelmek miatt. Ezt nehezítették a bevezetett kivételes intézkedések és a terület hadműveleti jellege.

A belügyminisztérium kormánybiztost küldött ki a régióba, hogy központi irányítás alá helyezze a rendvédelmi szervek tevékenységét.

A különböző lakossági feljelentések az időszakban főleg felségsértési, valamint katonai jellegűek voltak. Bűnvádi eljárás az utóbbi esetben ritkábban fordult elő. A kémek és az egyházi személyek, köztük a tanítók és papok viszont különleges bánásmódban részesültek.

A különböző feljelentések közül ki kell emelnünk a főként a görögkatolikus, de rutén származású egyházi személyek elleni pereket, mely sok esetben kémkedés és izgatás tárgyában folytak. A papok és tanítók elleni feljelentésekkel egy bizonyos Hajdú detektív foglalkozott.

Munkájának köszönhetően eljárás alá vonták így az ungvári tanítóképző hittantanárát is, Hrabár Bazilt, és igazgatóját, Kamenszky Gézáat az orosz nyelv tanítása, valamint a magyar állam elleni izgatás vádjával. Emellett számos egyházi személy került előbb a beregszászi ügyészségre, majd a kassai katonai bíróságra. Előadásomban ezekkel az eljárásokkal és azok következményeivel foglalkozom.

**Dr. Stencinger Norbert**

történész

Budapest, Nagy Háború Kutatásáért Közhasznú Alapítvány



**„... a mi katonáink jámborak és istenfélők, még azok is megtanulnak ott újra imádkozni, akik már elfelejtettek.” (Bjelik Imre)**  
**— A katonák lelki életének gondozása, a tábori lelkészek szolgálatát a Nagy Háborúban**

Az Osztrák-Magyar Monarchiában általános védkötelezettség volt érvényben. Ez azt jelentette, hogy az a férfi lakos, aki elérte a törvényben előírt korhatárt és megfelelt a sorozáson, katonai szolgálatra vonult be.

Ennek megfelelően a haderő nagy része eredetileg civil foglalkozású katona volt a háború alatt is. A frontvonalakon, kiszakítva környezetükből, borzalmas körülmények közé kerültek, ahol számos trauma érte őket.

Ezek feldolgozásában a hitük és a tábori lelkészek pasztorációja nagy segítséget jelentett.

Előadásomban az ő szolgálataikat szeretném röviden ismertetni.

# Braun László

*főiskolai tanár*

Beregszász, II. Rákóczi Ferenc  
Kárpátaljai Magyar Főiskola



## *Az orosz betörés közvetlen hatása a lakosságra és a görögkatolikus papságra*

1914 nyarán a Galíciába betörő orosz sereg elől menekülő lakosság és katonai egységek nagyrészt Magyarország északkeleti vidékein vonultak át, s a monarchia belső területein próbáltak meg biztonságos helyet keresni.

A lakossággal együtt a rendezetlenül visszavonuló galíciai népfölkelő csapatok fegyelmetlen, és olykor a helyi lakossággal szembeni ellenséges viselkedésükkel, a hadi helyzethez viszonyuló hanyag hozzáállásukkal nagyon nehéz körülményeket teremtettek a hegyvidéken.

Az év őszén a Kárpátokon is áttört az orosz hadsereg, ami tovább súlyosbította a helyzetet Magyarország északkeleti területein.

A galíciai népfölkelők az anyagi károk okozása mellett agitációjukkal azt érték el, hogy a hadvezetés számára a hegyvidék népessége megbízhatatlan, az ellenséggel együttműködni kész tömegé változott. Abban a súlyos helyzetben rendkívül nagy feladat nehezedett a görögkatolikus papságra, mint a hegyvidék lakosság kulturális és szellemi életének vezető rétegére, akik szintén nem mentesültek az oroszbarátság és a hazafiatlanság vádjá alól.

## Bendász Dániel

egyháztörténész

nyugalmazott esperes

Munkácsi Görögkatolikus

Egyházmegye



### ***A görögkatolikus egyház helyzete az első világháború éveiben a mai Kárpátalja területén – kapcsolat a magyar társadalommal***

„...a munkában bizalommal várom a görög katolikus lelkesi kart.

Kettőzött bizalommal fordulok Méltóságodhoz azzal a kéréssel, hogy vezetni, irányítani, buzdítani méltóztassék egyházmegyéje lelkesi karát és főpásztori állásának egész súlyával odahatni méltóztassék, hogy ... legyen e lelkesi kar valóban pásztora, tanácsadója, vezetője a gondjaira bízott nyájnak ... az élet minden viszonyai között, hogy erő s megelégedés forrása legyen hazánkra nézve a jövőben egy a mainál gazdagabb, műveltebb, jogtisztelőbb, boldogabb nemzedék.”

(Tisza István, miniszterelnök)

**Kovács Eleonóra**

*tanársegéd, doktorandusz*

Ungvár, Ungvári Nemzeti

Egyetem



## ***Egyházi iskolák működésére vonatkozó jegyzőkönyvek 1914-ből***

A cél, hogy rávilágítsak az egyház és társadalom kapcsolatának problémakörére, hangsúlyt helyezve az egyházi oktatás jelentőségére. Mindezt az első világháború kitörése, valamint kárpátaljai vonatkozása teszi sokrétűvé.

A kérdés az egyén múlthoz való viszonyulásán túl (Jan Assmann német vallástörténész gondolatai nyomán) az egyén és a háború problémaköréhez is kapcsolódik.

A kérdés felvetése aktuális az első világháborúra való emlékezés okán. Megválaszolásának kísérlete hozzájárulhat ahhoz a célhoz, hogy teljesebb képet kapjunk a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye múltjáról, különösképpen a háború - egyén - egyház fogalmak összefüggésében.

## Szkoropádszky Péter

doktorandusz, gör. kat. áldozópap  
Palágykomoróc, Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye  
Pázmány Péter Katolikus Egyetem,  
Kánonjogi Posztgraduális Intézet



### **„A béke után...” – A Munkácsi Egyházmegye útkeresése az I. világháborút követően**

A munkácsi görögkatolikus egyházmegye létezésének eddigi legnagyobb válságát élte át az első világháborút követő határmódosításokkal. Az egyházmegye 1771-es felállítását követően a munkácsi püspökök szinte folyamatosan élvezték az magyar állam erkölcsi és anyagi támogatását.

A görögkatolikus hitnek köszönhetően a ruszin nép egységes volt, ez az egység az új cseh hatalom számára a separatizmus veszélyét hordozta magában, hisz az egységes nép könnyebben fel tudott volna lépni az új, rákényszerített hatalommal szemben.

Sajnos ez az egység már az első világháborút megelőzően bomlani kezdett, ugyanis külső és belső okok miatt skizmatikus mozgalom indult meg a vallásilag eddig homogén Kárpátalján.

Ez a mozgalom jó eszköznek bizonyult a csehek kezében arra, hogy megtörjék a görögkatolikus egyház erejét. Ebben a nehéz korszakban került a munkácsi egyházmegye élére Gebé Péter püspök, aki mindvégig küzdött, hogy szeretet egyházát megvédje a cseh hatalom, demokrácia köntösébe bújtatott, önkényétől.



**ThLic. Pallai Béla**

*doktorandusz, gör. kat. áldozópap*  
Máramarosi Egyházmegye  
"Gheorghe Baritiu" Román Aka-  
démia Történelmi Intézet



## ***Az I. világháború következményei a romániai magyar görögkatolikusok szemszögéből***

A bevezetésben egy rövid történelmi áttekintés keretén belül, valamint a korabeli román sajtóvisszhang segítségével vázolni kívánom az akkori helyzetet.

Előadásom második része nem földrajzi áttekintése a hajdúdorogi egyházmegye partiumi és erdélyi részek egyházközségeinek életét tekintve, hanem feltérképezése a központtól távol eső parókiák létének. Ezeknek jelenléte, egy olyan környezetben, ahol sok, más, többségben lévő vallási felekezet van, nem egyszerűen a nyelvi sajátosságok adta különbözőség, hanem a liturgikus szertartások keretén belül megélt valóságosság buzgó őrzése és a hozzá tanúsított ragaszkodás eredménye. A székelyföldi külhelynökség léte is szorosan ide csatlakozik.

Végezetül pedig a lecsatolt részek helyzete kerül bemutatásra.

## Tisza István miniszterelnök levele Papp Antal munkácsi püspöknek



8134:1914. sz. Örömmel közlömszeretett papsággommal, hogy —...— ártatlanul gyanúsított és meghurcolt e. m. papságunk a szenvedett sérelmekért a nagy nyilvánosság előtt a magyar királyi Miniszterelnök úr Ő Nagyméltósága részéről az általa f.é. október 30-án hozzám intézett és a hirlapokban is közölt levelében fényes elégtételt nyert:

E levél ígyszól:

### Méltóságos Uram!

A Felvidéken tett körütamból visszatérve, kedves kötelességemnek tartom ezen út tanulsága gyanánt megállapítani, hogy az orosz betörés által érintet vidékek egész görög katolikus papsága kivétel nélkül kifogástalan, hazafias magatartást tanúsított.

Nekem, aki annak a néhol lappangó feltevésnek, mint hogyha a lelkészi kar egyes tagjai ruszafil érzelműek volnának, soha nem adtam hitelt, jól esik konstatálni, hogy e lelkészi kar hazafiassága minden megingás nélkül állotta ki a közelmúlt válságnak próbakövét és arra vallott a betört orosz csapatok magatartása is, miszerint törekvéseik útjában álló ellenségnek tekintik a görög katolikus papságot.

Ennek a papságnak hazafiasságában ezek után az események után senkinek sincs joga kételkedni és az egész magyar közvéleménynek kell elégtételt adnia az itt-ott felmerült és hazafias lelküket mélyen sebző méltatlan gyanúért.

Fájdalom, ez a gyanú egyes konkrét esetekben is nyilvánult. Egyes katonai és rendőri közegek könnyelműen hitelt adván nyomorult denunciansok besúgásainak, eljárást indítottak egyes lelkészek ellen.

Ha nem is voltak nagyszámúak ezek az esetek és ha némi enyhítő körülményül szolgálhat is a háborús veszedelem, amely arra indíthatja e haza minden polgárát, hogy fátyolt vessen sok minden kellemetlenségre, bajra és sérelemre, azért ezeket az eseteket mégis mélyen sajnálom és felkérem Méltóságodat, hogy sajnálatomat és a szenvedett sérelemért való részvéteimet az illetőkkel tudatva, egyúttal közölje velük, miszerint a tudomásomra jött ügyekben megtettem mindent, ami törvényes hatáskörömben áll, a sérelem elhárítására és kellően indokolt panasz esetében készséggel fogok eljárni azok ellen, akiket felelőség terhel valamely e téren elkövetett mulasztásért vagy hibáért.

Egyúttal annak a biztos reményemnek adok kifejezést, hogy az egész görög katolikus papság nemes tradícióihoz híven buzgó segédkezet fog nyújtani

## Tisza István miniszter- elnök levele Papp Antal munkácsi püspöknek



a kormánynak és a társadalomnak a ruthén nép anyagi, kulturális és erkölcsi színvonalának emelésére irányított munkájához.

Az utolsó hetek azt is megmutatták, hogy ezen a téren igen sok a teendő. A betört orosz csapatoknak nagyon is öntudatos, rendszeres aknamunkája bűnrészessé tette e csapatok fosztogatásaiban az illető községek lakosságának nagy részét. A kifosztott boltok és a magánlakások, az üres szobák padlózatán heverő összezúzott tárgyak az orosz katonák és a ruthén köznép együttes munkájának tanújelei.

Végzetes tévedés volna valamely hazaellenes, faji vagy nemzetiségi áramlat öntudatos megnyilatkozását látni ebben a fosztogatásban. Hütlenség vagy hazaárulás jellegével bíró cselekmények csak kivételesen, néhány elcsábított vagy megvesztegetett ember részéről fordultak elő.

Közönséges büntettek ezek, amelyekben minden öntudatos cél nélkül nyilvánultak meg a primitív népléleknek naivan brutális romboló szenvedélyei. Hiszen, hogy többet ne említsek, összezúztak mindent az ő jóvoltukat szolgáló szövetkezeti boltokban és gyógyszertárakban is.

Nem hazaárulás, hanem a lelki elmaradottságának és elvadultságának olyan jelenségei ezek, amelyek nem csak megtorlást, hanem az állam és a társadalom részéről anyagi és lelki építő munkát kívánnak.

Ebben a munkában nemes hivatás vár a görög katolikus lelkészikarra. Az ebben való részvételre szólítja pásztori hivatása és saját jól felfogott érdeke is. Hiszen feldúlt lelkészi lakok sorozata is mutatja ennek a lelki elvakultságnak szomorú következményeit.

Ebben a munkában bizalommal várom a görög katolikus lelkészi kart. Kettőzött bizalommal fordulok Méltóságodhoz azzal a kéréssel, hogy vezetni, irányítani, buzdítani méltóztassék egyházmegyéje lelkészi karát és főpásztori állásának egész súlyával odahatni méltóztassék, hogy a magyar állammal és társadalommal e munkában teljesen egybeforrva, legyen e lelkészi kar valóban pásztor, tanácsadója, vezetője a gondjaira bizott nyájnak gazdasági és kulturális téren, az élet minden viszonyai között, hogy erő s meglegedés forrása legyen hazánkra nézve a jövőben egy a mainál gazdagabb, műveltebb, jogtisztelőbb, boldogabb nemzedék.

Igaz nagyrebecsülésem kifejezésével vagyok Méltóságod őszinte híve.

*Tisza s.k.*

## Papp Antal munkácsi püspök kísérőlevele



A nagy II. Rákóczi Ferenc fejedelem szeretetteljes kijelentése óta papságunk és híveire vonatkozólag államférfiúi ajkáról nem hangzottak el oly igaz és az őszinte jóakarat melegtől annyira áthatott szavak, mint aminőket a Miniszterelnök úr Ó Nagyméltóságának e történelmi fontosságú levele tartalmaz.

Egyházmegyénk történetének legértékesebb okmányai közé kell iktatnunk e levél mélyen szántó megállapításait, melyek annál becseesebbek reánk nézve, mert a megpróbáltatás nehéz napjaiban a legilletékesebb fórumról hangzottak el.

Valódi államférfiúi bölcsességgel állapítja meg a Miniszterelnök úr a felvidéki nép legközelebbi viselkedésének lélektani motívumait is. Való igaz, hogy e nép lelke mélyén vallásos és hazafias – és ha részt vet itt-ott az ellenség csábításai vagy parancsai folytán a romboló munkában, az csak a lelki elmaradottságából, a primitív népleleknek naivan brutális romboló szenvedélyéből eredt.

De amidőn ezt elismerjük, kell, hogy a következtetést levonjuk abból, kell, hogy egyházmegyénk papságának lelkét, szívét áthassa annak tudata, hogy itt odaadóbb lelkipásztorkodásra van szükség; az e.m.papságának az eddiginél nagyobb buzgalommal és megértéssel kell a nép javára munkálkodnia s a nép nevelésén fáradoznia, hogy a több helyen még elmaradt nép lelkét ezen alacsony színvonalról felemelje.

Megismétlem itt, amit többször hangoztattam már körleveleimben, hogy egyházmegyénk papságának többet, intenzívebben és sok helyen ideálisabb szempontok szerint kell a néppel foglalkoznia, hogy a vezetésére bizott hívek bizalmát megnyerje, őket a hitben megerősítse, a schizma csábításaitól megóvja, hasznos ismeretekkel gazdagítsa, szellemi és anyagi fellendülésüket előmozdítsa, hogy megőrizze őket a földi és a mennyei haza számára, mert mind két haza éber figyelemmel kíséri a ő lelkipásztori működését!

Isten megadja ahhoz az Ő szent kegyelmét, segítségét, ha Hozzá buzgóan imádkozunk; a hivatásérzet, a kötelességteljesítésének buzgóságát felébreszti bennünk és áldása kíséri munkálkodásunkat.

Megnyugtathatom egyúttal Nagyontisztelendőségteket afelől is, hogy a vett ígéret alapján eme nagy munkánkban bizton számíthatunk hazánk magas kormányának erkölcsi és anyagi támogatására is.

Szenteljük azért a legodaadóbb buzgósággal minden erőnket a gondjainkra bizott nép erkölcsi és kulturális színvonalának felemelésére, hogy katolikus hitét és a magyar haza iránti való szeretetét öntudatos meggyőződésével elérjük benne, hogy itt a Kárpátok alján e nép hűsége ezer éves hazánknak bevehetetlen védővára legyen továbbra is.

Ungvár, 1914. november 3.

(Püspöki körlevelek, 98-99. oldal.)



